



АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР
СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

XXXVII ХАРКІВСЬКІ
ПОЛІТОЛОГІЧНІ ЧИТАННЯ

Українська національна ідея в сучасному міждисциплінарному дискурсі

м. Харків, 27 вересня 2024 р.

С МАЙБУТНЄ

У СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Ч ЮРИСПРУДЕНЦІЯ

А КУЛЬТУРОЛОГІЯ

А ПОЛІТОЛОГІЯ

С ПСИХОЛОГІЯ

С ПЕДАГОГІКА

Н СОЦІОЛОГІЯ

Н ЕКОНОМІКА

І ФІЛОСОФІЯ

С ФІЛОЛОГІЯ

І ІСТОРІЯ

Т МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Б МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ



АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ
ХАРКІВСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТОЛОГІВ

**УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ
В СУЧАСНОМУ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ДИСКУРСІ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(XXXVII Харківські політологічні читання,
м. Харків, 27 вересня 2024 р.)

Харків
«Право»
2024

УДК 14+159.9+32+33+34+35+37+81+82+94

У45

Редакційна колегія:

О. Ю. Панфілов, доктор філософських наук, професор (голова);

Л. М. Герасіна, докторка соціологічних наук, професорка;

В. А. Прудников, кандидат юридичних наук, доцент;

В. Ф. Смолянюк, доктор політичних наук, професор;

Т. О. Чернишова, кандидатка філологічних наук, доцентка

Українська національна ідея в сучасному міждисциплінарному дискурсі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (XXXVII Харківські політологічні читання), м. Харків, 27 вересня 2024 р.) / [редкол.: О. Ю. Панфілов (голова), Л. М. Герасіна, В. А. Прудников та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2024. – 88 с.

ISBN 978-617-8518-25-7

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська національна ідея в сучасному міждисциплінарному дискурсі» (XXXVII Харківських політологічних читань) містять доповіді, у яких висвітлено історичні, політичні, філософські, економічні, правові, культурологічні, філологічні, педагогічні аспекти буття українського народу в умовах війни, актуальні проблеми міжнародної безпеки сучасного світового порядку, національної ідентифікації.

УДК 14+159.9+32+33+34+35+37+81+82+94

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

ISBN 978-617-8518-25-7

© ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики», 2024

© Харківська асоціація політологів, 2024

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2024

2. Гегель Г. В. Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ: Юніверс, 2000. 336 с.

3. Практичні аспекти філософії часу : монографія / В. О. Артюх, О. П. Бойко, А. В. Вергель та ін. ; за ред.Є. О. Лебеда. Суми : Сумський державний університет, 2017. 155 с.

4. Лях В. В. Людина в системі соціорациональних структур: проблема екзистенціального вибору. *Проблеми філософії. Історія філософії і культура*. 1992. Вип.92. С. 100–177.

Требін М. П.,

доктор філософських наук, професор,
Харківський національний економічний
університет
імені Семена Кузнеця

ФЕНОМЕН БЕЗПЕКИ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ЕКСКУРС

Протягом існування людської цивілізації, від первісних людей до сучасного цифрового суспільства, забезпечення безпеки було головною метою людини. Наявність небезпеки в навколишньому світі – об’єктивна реальність життя індивідуума практично у будь-якому середовищі. До зародження державності особиста безпека (безпека племені) була головним завданням – завданням виживання.

Виникнення державності кардинально змінило підходи до питань безпеки. Безпека стала розглядатися як захист особистих інтересів правлячих кіл, і навіть захоплення нових територій. Перші згадки про безпеку можна знайти в найдавніших пам’ятниках права: Законах Ману, XXII таблицях, римському приватному та публічному праві і навіть Біблії. Однак варто зазначити, що складно говорити про якусь струнку систему безпеки до нашої ери і в перші століття нашої: вона, як правило, розглядалася через призму протидії можливим або реальним загрозам.

Філософія включила у свій предмет проблему безпеки вже в античний період, коли давала їй філософсько-релігійні та філософсько-етичні пояснення. Зокрема, Сократ, пояснюючи сутність безпеки, казав, що вона є спонукальною причиною, яка змушує людей об’єднуватись у суспільство. Зародження цивілізації, на його думку, було результатом прагнення індивіду-

умів, а потім суспільства та держави забезпечити безпечне існування. Про сутність безпеки міркував Платон, який вважав, що нею є відсутність небезпеки, уникнути якої допомагає об'єднання людей в єдине ціле [1]. Спільно люди здатні надавати допомогу і рятувати тих, хто потребує безпеки і зазнає нападів зла. Платон доводив, що справжня безпека забезпечується тільки в межах держави, яка має такий інструмент, як армія, що професійно займається безпекою. Таким чином, у філософії Платона під цим поняттям йшлося про державну безпеку, яка розумілася гранично широко. Філософ вважав, що безпекою є захист держави за допомогою воїнів, крім цього, він включав у це поняття забезпечення населення держави системою соціальних інститутів, включаючи організацію виховання, формування морального стану громадян, підтримання їхнього життя за рахунок передачі матеріальних засобів до існування.

Поняття про державну безпеку як основу суспільного існування характерне й для Арістотеля, який вважав, що держава повинна захищати своїх громадян, забезпечуючи їм фактичну безпеку, що було умовою суспільного блага та справедливості. Ця ж ідея розвивалася Епікуром, який стверджував, що безпека для держави є найвищою цінністю, за значущістю вона перевершує всі типи задоволень та насолод. Безпека була його ідеалом та критерієм максимального задоволення.

В епоху Римської імперії ідеї безпеки держави трансформувалися в необхідність забезпечення особистої безпеки правлячої аристократії. Наприклад, видатний історик Стародавнього Риму Полібій у своїй «Загальній історії» не лише порівнює розвиток держави з життям живих організмів, а й вважає агресивну політику імперії життєвою потребою та необхідною умовою для забезпечення безпеки країни та її громадян. Цицерон вважав, що власність на землю та інше майно (у тому числі і на рабів) зумовлює необхідність охорони та забезпечення безпеки її власників. Його сучасник – Гай Юлій Цезар повністю поділяв цю думку і розглядав державу як політичну організацію, якою керують обрані особи – рабовласники, безпека яких повинна забезпечуватися збройною силою. Головним чинником, що забезпечує необхідну стабільність у суспільстві, Цезар вважав збройну силу: «Війна і сила не терплять заперечень». Ця знаменита відповідь Цезаря на зауваження одного з народних трибунів з приводу незаконного вилучення грошей із скарбниці дійшла до нас завдяки Плутарху.

Епоха Середньовіччя привнесла до розуміння безпеки ще один новий аспект, який полягав у перенесенні основної уваги на внутрішнє переживан-

ня свого стану людиною, яка, зокрема, фіксується в текстах Августина. Для середньовічної філософії характерне трактування безпеки як невід'ємного атрибута божественного провидіння, як функція віри. У зв'язку з цим кардинально змінилися уявлення про принцип безпеки: античний принцип самозбереження особистості та держави трансформувався в принцип поятунку душі. Це зумовлювало фаталізм людей.

Значний внесок у розвиток філософії безпеки зробив Н. Макіавеллі. Його розуміння законів безпечного буття та розвитку призвело до особливого виміру сутності та змісту безпеки. За Макіавеллі, відрив політики від культури, а культури від політики є першопричиною національних трагедій, а головне протиріччя безпеки – це те, що є основою формування колективної волі нації, за допомогою якої можна не тільки створити єдину державу, а й убезпечити її.

У Новий час Бенедикт Спіноза головною метою створення «громадянського суспільства» вважав «мир та безпеку життя». Ж. Ж. Руссо стверджував, що найважливішою турботою держави має бути «турбота про самозбереження». Т. Гоббс наголошував, що у природному стані відбувається війна всіх проти всіх, яка породжує в людині страх перед загрозами власної безпеки, яка змушує людину жити в суспільстві та шукати в ньому засоби колективного захисту від зазначених загроз, створюючи для цього державу, передаючи їй для цього свої природні права. Дж. Локк стверджував, що від народження людині належало право на володіння та захист свого життя, свободи та власності. Однак у природному стані ці права не завжди були гарантовані, оскільки не всі люди поважали права інших, кожен довільно, на власний розсуд міг трактувати це право, а у разі зовнішньої агресії людина самостійно це право не могла забезпечити. Для забезпечення власної безпеки люди створили державу, уклавши суспільний договір. Це було зроблено людьми не для того, щоб втратити власні права на користь держави, а для того, щоб забезпечити їх кращим способом, ніж у природному стані.

У концепції І. Канта безпека розглядається як необхідність розробки законодавчих та виконавчих механізмів, виділення внутрішньої та зовнішньої безпеки держави та «громадянського суспільства», виявлення взаємозалежності кожної держави з безпекою міжнародного співтовариства [2].

К. Маркс вбачав загрози соціальній системі та безпеці суспільства, а також джерело соціальної напруженості в нерівномірному ставленні людей до матеріальних благ (вірніше, до власності). Систему безпеки соціальна

філософія марксизму розглядала з позиції класових інтересів, причому перевагу мають інтереси правлячого класу.

У ХХ ст. проблеми філософського осмислення безпеки були в центрі уваги деяких видатних мислителів, зокрема Р. Арона, А. Бергсона, М. Л. Кінга, Б. Рассела, П. Тейяра де Шардена, А. Тойнбі, А. Швейцера, К. Ясперса та ін. [3, с. 46–74].

Таким чином, у процесі історичного розвитку концепцій безпеки її розуміння змінювалося від представлення цього феномену як фізичного захисту до ментального феномену, пов'язаного з усвідомленням об'єктом безпеки своїх соціальних практик [4]. Як правило, дослідники вказували на допоміжну сутність безпеки, яка могла набувати форм державної, національної, індивідуальної, культурної безпеки, забезпечення якої давало можливість вільного розвитку творчу діяльність людини. Згідно з загальною думкою, вираженою Б. Расселом, незважаючи на фоновий характер, проблема забезпечення безпеки є ключовою для розвитку життєдіяльності держав в умовах об'єктивної діяльності. І ми це чудово розуміємо в умовах сучасної російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Платон. Держава / Пер. з давньогре. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с.
2. Дзьобань О. П., Разметаєва Ю. С. Проблема індивідуальної та колективної безпеки у творчості Томаса Гоббса та Іммануїла Канта (філософсько-правовий аспект). *Проблеми філософії права. Міжнародний часопис*. 2004. Том 2. С. 157–164.
3. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків : Право, 2021. 776 с.
4. Требін М. П. Теорія безпеки: філософський дискурс. *Український соціум: соціально-гуманітарний аналіз сучасності та прогноз майбутнього* : матеріали ХХV Всеукр. наук.-практ конф., 4 червня 2024 р. / [редкол.: Требін М. П. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін.] ; ГО «Аналітичний центр сучас. гуманітаристики» ; Харків. асоц. політологів. Харків : Право, 2024. С. 40–48.

ЗМІСТ

Секція: Історичні науки

Виздрик В. С., Мельник О. М.

ІДЕЇ ДЕРЖАВНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	3
--	---

Секція: Економічні науки

Burlakova. K. O.

PROBLEMS OF UNEMPLOYMENT IN THE MODERN ECONOMY: ANALYSIS AND SOLUTIONS	8
---	---

Живко З. Б., Стадник М. Є., Кравчута С. М.

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	10
--	----

Tseluiko A. O.

BEHAVIORAL MODELING OF TAX EVASION.....	13
---	----

Секція: Філософські науки

Куцепал С. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ЧАСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	16
--	----

Требін М. П.

ФЕНОМЕН БЕЗПЕКИ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ЕКСКУРС	18
---	----

Секція: Філологічні науки

Любимова С. А.

СТЕРЕОТИП УКРАЇНКИ НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОГО ВЕБФОРУМУ REDDIT	22
--	----

Лях Т. О.

ФЕНОМЕН МИСТЕЦТВА І УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В УКРАЇНСЬКІЙ НОВЕЛІСТИЦІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ.....	24
---	----

Мікрюкова К. О.

УКРАЇНСЬКА ПОСТМОДЕРНА ПРОЗА В КОНТЕКСТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ.....	27
--	----

Прима В. В.

СТРУКТУРА АНГЛОМОВНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПУТІВНИКІВ ПО УКРАЇНІ (ЗМІНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД).....	29
--	----

Наукове видання

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В СУЧАСНОМУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ДИСКУРСІ

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(XXXVII Харківські політологічні читання,
м. Харків, 27 вересня 2024 р.)

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 30.09.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 5,1. Обл.-вид. арк. 5. Тираж 100 пр. Зам. № 176

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017